

دانشگاه فرهنگیان
فصلنامه علمی تخصصی
پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی
دوره چهارم، شماره سوم، پائیز ۱۴۰۱

واکاوی تجارب زیسته دانشجومعلمان دبیری دانشگاه فرهنگیان از
پیامدهای درس پژوهی: مطالعه کیفی (مطالعه موردی دانشجویان گروه
علوم اجتماعی پردیس شهید باهنر بیرجند)

ارسال: ۱۴۰۱/۰۵/۱۸ محمد علی پور^۱
پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۹ سیدعلیرضا قاسمی^۲

چکیده

دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان زمان تحصیل در درس پژوهش و توسعه حرفه‌ای^۳: درس پژوهی و کارورزی ضمن آشنایی با درس پژوهی، اقدام به انجام درس پژوهی می‌کنند. لذا در این پژوهش تجارب زیسته دانشجومعلمان دبیری دانشگاه فرهنگیان خراسان جنوبی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ از پیامدهای درس پژوهی به شیوه کیفی و از نوع پدیدارشناسی بررسی شد. با توجه به ماهیت پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار استفاده شد که با مصاحبه ۱۳ دانشجومعلم دبیری، داده‌های اخذشده به اشباع رسید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها جمع‌آوری‌شده، از روش تجزیه و تحلیل کلایزی و از نرم‌افزار MAXQDA12 به عنوان ابزار تحلیل داده‌ها استفاده شد. یافته‌ها در قالب ۶ مضمون اصلی افزایش ارتباطات، ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری، یادگیری از راه تجربه، مهارت‌های طراحی آموزشی، حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری، تغییر در باور و رفتار معلمان ارائه گردید که هرکدام از این مضامین اصلی دارای چندین مضمون فرعی است. به‌طور کلی دانشجومعلمان بر این باور بودند که انجام درس پژوهی باعث افزایش صلاحیت‌های آن‌ها در ابعاد مختلف شده است؛ بنابراین انجام و اجرای درس پژوهی ضمن توسعه حرفه‌ای معلمان و دانشجومعلمان، سبب تغییر رویکرد آن‌ها نسبت به تدریس آن‌ها شده و موجبات اثربخشی تدریس آن‌ها را فراهم می‌آورد.

واژگان کلیدی: درس پژوهی، دانشجومعلم، دانشگاه فرهنگیان، تدریس پژوهی.

---

۱. مدرس دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول). M.alipour@birjand.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۱- بیان مسأله

نظام آموزشی هر کشور به وسیله معلمان آن شکل می‌گیرد و سامان می‌یابد (سامی و همکاران، ۱۳۹۹). می‌توان گفت از میان عوامل متعدد تأثیرگذار در آموزش و یادگیری، نقش معلمان پررنگ‌تر از هر عامل دیگری است (کمالی و همکاران، ۱۴۰۱). در واقع معلمان، مهم‌ترین عامل ایجاد تغییر در راستای بهبود نظام آموزشی کشور به شمار می‌روند (محمدی و حسنی، ۱۳۹۸) و بدیهی است هر چه سطح دانش، بینش، توانایی، تعلق سازمانی و مشارکت معلمان بالاتر باشد، آن نظام آموزشی در مسیر پویایی و موفقیت حرکت خواهد کرد (هیلل و رامیرزگارسیا، ۲۰۲۲). لازم به ذکر است موفقیت و اثربخشی معلم نیز در نظام آموزشی، مستلزم ایجاد و تحقق شرایط و زمینه‌هایی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، توسعه و رشد حرفه‌ای معلمان است (رحیمی، ۱۴۰۱). توسعه حرفه‌ای معلمان به فرایندها و فعالیت‌های طرح‌ریزی‌شده‌ای اطلاق می‌شود که هدف آن افزایش دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های حرفه‌ای معلمان تا بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش‌آموزان شوند (قربانزاده طولارود پایین و همکاران، ۱۳۹۹). امروزه معلمان بیش از هر زمان دیگری به مهارت‌ها و قابلیت‌های توسعه و رشد حرفه‌ای مناسب نیاز دارند. این مهم، با برداشتن گام‌های کلیشه‌ای مانند اجرای دوره‌های ضمن خدمت و سایر روش‌های نامنسجم محقق نخواهد شد (پرسش و همکاران، ۱۴۰۰؛ کرامتی و انصاری‌پور، ۱۳۹۹). اگرچه اقدامات مربوط به رشد و توسعه حرفه‌ای همچنان در خط مقدم روش‌های حمایت از یادگیری معلمان قرار دارند، اما حفظ و تداوم این حمایت‌ها در گرو تغییر و تحولات اساسی در رویکردهای مربوط به توسعه حرفه‌ای آنان است (ولتزی، ون‌وین‌دی‌ورسیا و هابرسب، ۲۰۲۰). لذا برای تغییر و تحول اساسی در این راستا، معلمان نیازمند دانش به‌روز هستند که بخشی از این دانش، با انجام مطالعات و پژوهش‌ها کسب می‌شود (روحی و همکاران، ۱۴۰۰).

یکی از الگوهای نوین و پژوهش محور جهت توسعه و بالندگی حرفه‌ای معلمان، بهسازی مستمر آموزش و یادگیری و بهبود جریان تدریس که نخستین بار در کشور ژاپن به کار گرفته شد (حمیدی و تقوی، ۱۳۹۹)، درس پژوهی^۳ است. درس پژوهی که از آن به‌عنوان یکی از

1- Hilel & Ramírez-García

2- Wolthuisa, van Veen de Vriese & Hubersb

3 -Lesson Study

روش‌های ارتقای کیفی معلمان نیز یاد می‌شود (داپونته و همکاران^۱، ۲۰۲۲)، پژوهشی معلم‌محور است که بر چرخه یادگیری گروهی، کیفی، مشارکتی (شپیپر و همکاران^۲، ۲۰۲۲) تأکید دارد و همچنین شامل بیان مسئله پژوهشی، طراحی برنامه عملیاتی، انجام برنامه، بازاندیشی و درنهایت بازنگری یافته استوار است (ابدلا و ردی^۳، ۲۰۲۲؛ سرکارآرانی، ۱۳۹۷). درس پژوهشی، شامل چرخه پژوهشی است که در آن معلمان به‌طور مشترک اهدافی برای یادگیری و رشد دانش‌آموزان در بلندمدت تنظیم می‌کنند و پژوهش‌ها و برنامه‌های درسی مرتبط با مسائل ضروری یادگیری دانش‌آموزان را نیز مورد بررسی قرار می‌دهند و سپس درس پژوهشی را برنامه‌ریزی می‌کنند که بعداً در کلاس با گروهی که اعضای آن، دروس را آموزش می‌دهند اجرا می‌شود (نادری و همکاران، ۱۳۹۹). درس پژوهشی همچنین روشی برای تولید دانش حرفه‌ای در مدرسه است و به آموزگاران این فرصت را می‌دهد تا روابط را با خود، همکاران و دانش‌آموزان بهبود بخشند (ریچیت و همکاران^۴، ۲۰۲۱؛ احمدی حاجی، ۱۳۹۹). علاوه بر این تحقیقات نشان می‌دهند بهره‌گیری از درس پژوهشی موجب بهبود عملکرد معلمان در مواردی همچون نوشتن طرح درس، به‌کارگیری روش تدریس اثربخش و ارزشیابی صحیح می‌شود و میزان تعهد و انگیزه کاری معلم را نیز افزایش می‌دهد (صمد و همکاران^۵، ۲۰۲۲؛ باتس و همکاران^۶، ۲۰۲۲). نکته حائز اهمیت این است که درس پژوهشی به معلمان می‌آموزد که در کلاس صرفاً یاد دهنده نباشند بلکه می‌توانند یادگیرنده نیز باشند (سعادت‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۰؛ وین^۷، ۲۰۲۱). امروزه به سبب کاربرد و تأثیرات مثبت درس پژوهشی در فرآیند یاددهی-یادگیری تأکید بر این است که درس پژوهشی در میان اساتید و اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها نیز به‌عنوان روشی که منجر به بهبود جریان تدریس و آموزش در دانشگاه‌ها می‌شود نیز به‌کار گرفته شود (حاجیان و همکاران، ۱۳۹۹).

ترویج فرهنگ پژوهش در میان دانشجویان، یکی از چالش‌های آموزش مدرن و امروزی است زیرا یکی از رسالت‌های جدید و اصلی دانشگاه‌ها، درک عمیق و پایدار این نگرش است که تحقیق و نوآوری توسط دانشجویان، محور فعالیت‌های علمی سازمان‌های آموزشی است

- 1 -Da Ponte
- 2- Schipper
- 3- Abdella & Reddy
- 4 -Richit
- 5 -Samad
- 6 -Botes
- 7 -Win

(رستمی و همکاران، ۱۴۰۰). در همین راستا، دانشجومعلمان نیز به‌عنوان معلمان آینده نظام آموزش و پرورش که در دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان اصلی‌ترین مرجع تربیت‌معلم در کشور، مشغول به تحصیل هستند (جماعتی و همکاران، ۱۴۰۱)، در هنگام خدمت باهدف توسعه و رشد حرفه‌ای خود باید پژوهش معلم‌محور را علاوه بر شکل نظری، در عمل نیز به‌کارگیرند (کلهر و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۸). همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، درس پژوهی جنبه‌ای از پژوهش معلم‌محور است که به‌کارگیری آن توسط معلمان آثار مثبت و ارزشمندی را برای خودشان، کلاس درس و جریان یاددهی-یادگیری خواهد داشت (موراتا، ۱۳۹۵). درس پژوهی همچنین یکی از دروس تخصصی و الزامی دانشجومعلمان است در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان گنجانده شده است (خروشی و رحیمی، ۱۴۰۱)؛ بنابراین انجام این نوع پژوهش توسط دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان که به‌عنوان نسل بعدی معلمان کشور محسوب می‌شوند نیز می‌تواند نتایج و پیامدهای قابل‌توجهی را به همراه داشته باشد و به اثربخشی تدریس آن‌ها در کلاس‌های درس کمک شایانی کند.

تلاش برای تربیت صحیح دانش‌آموزان که سازندگان آینده کشور هستند، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و مسئولیت رسیدن به این مهم بر دوش معلمان است. از همین رو، توجه به نحوه آموزش و آماده‌سازی معلمان برای ورود به این عرصه حائز اهمیت است و همان‌طور که بیان شد، وظیفه تربیت‌معلمان آینده کشور بر عهده دانشگاه فرهنگیان است؛ لذا موضوع تربیت‌معلم همواره یکی از مباحث موردبحث میان صاحب‌نظران بوده و دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان نهادی است که رسالت سنگین تربیت معلمانی شایسته و حرفه‌ای را بر عهده دارد (شریفی نجف‌آبادی، ۱۳۹۷). در همین راستا باید این‌گونه اظهار داشت که کارورزی جزء ارزشمندی از برنامه تربیت‌معلم است و دانشجومعلمان طی کارورزی با دانش و مهارت‌های گسترده‌ای از جمله اقدام پژوهی، روایت‌نگاری و درنهایت درس پژوهی آشنا می‌شوند. درواقع این دوره به‌عنوان یک پل میان محیط دانشگاه و مدرسه محل تدریس عمل خواهد کرد (غلامپور و همکاران، ۱۴۰۱). در برنامه جدید کارورزی دانشجومعلمان تربیت‌معلم در کشور ایران جایگاه درس پژوهی و تدریس مستقل در سرفصل‌های برنامه درسی رسمی رشته‌های کارشناسی شامل یک جزء از دروس تخصصی سه‌گانه «پژوهش و توسعه حرفه‌ای» و یک جزء از چهارگانه «کارورزی» است. دانشجومعلمان در کارورزی ۴ عملاً به چرخه درس پژوهی وارد می‌شوند و آن را تمرین

می‌کنند. بنا بر آنچه اشاره شد، اهتمام در اجرای مناسب برنامه کارورزی ۴ (درس پژوهی) دانشجو معلم، امری مهم در همسویی با تحولات مدنظر در اسناد بالادستی، به‌ویژه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، تلقی می‌شود. با توجه به اهمیت اجرای درس پژوهی، مناسب به نظر می‌رسد که درس پژوهی به‌صورت عملیاتی و ساختاری در دانشگاه فرهنگیان بررسی و اجرا شود، زیرا این دانشگاه با تربیت معلم جوان قدم مهمی را در اجرای درس پژوهی برمی‌دارد و این معلم آموزش‌دیده می‌تواند در کنار دیگر معلمان مدارس، که درس پژوهی را آموزش ندیده‌اند، برنامه بزرگ درس پژوهی را با همکاری هم اجرا کنند (حجازی و بختیاری، ۱۳۹۷)؛ بنابراین با توجه به جایگاه ارزشمند درس پژوهی در توسعه و رشد حرفه‌ای معلمان از یک‌سو و انعکاس این اهمیت و ارزش در سرفصل دانشگاه فرهنگیان تحت عنوان پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی، بررسی تجارب زیسته دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان از تأثیرات و پیامدهای انجام درس پژوهی ضروری و مهم به نظر می‌رسد. بدیهی است تحلیل و بررسی این پیامدها و تجارب ضمن شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های درس پژوهی، منجر به اصلاح و ارائه مدلی بهبودیافته در جهت تدریس بهتر و اثربخش‌تر این واحد آموزشی و پژوهشی خواهد شد. در همین راستا پژوهش حاضر به‌منظور تحلیل و فهم تجارب زیسته دانشجومعلم‌ان دبیری دانشگاه فرهنگیان خراسان جنوبی از پیامدهای درس پژوهی بررسی گردد. پژوهش حاضر بر آن است تا به این پرسش‌ها پاسخ دهد:

- دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان، از واحد پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی، چه تجاربی را به دست آورده‌اند؟

- گذراندن واحد درس پژوهی در خلال کارورزی ۴، چه فرصت‌ها و مهارت‌هایی را برای دانشجومعلم‌ان به ارمغان آورده است؟

- انجام و اجرای درس پژوهی، چه تغییراتی را در رویکرد و باور دانشجومعلم‌ان و معلمان ایجاد می‌کند؟

بررسی و مرور پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی تجارب دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان معلم آینده کشور را در خصوص پیامدها و نتایج درس پژوهی مورد بررسی قرار نداده است. لذا در ادامه، به مرتبط‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته اشاره می‌شود. نتایج پژوهش‌های کلانتری‌خاندانی (۱۳۹۵)، نامداری پژمان و همکاران (۱۳۹۶)، کشت‌ورز کنداری و اناری‌نژاد (۱۳۹۸) و طهماسب زاده شیخ‌لار و

همکاران (۱۳۹۹)، نشان می‌دهد درس پژوهی یا همان پژوهش مشارکتی معلمان در تدریس و فعالیت‌های یادگیری یکی از مهم‌ترین ابزارهای توسعه حرفه‌ای معلمان به شمار می‌رود که می‌تواند در سه حوزه دانش، مهارت و نگرش، به توسعه حرفه‌ای آن‌ها کمک کند و موجبات بهبود تعامل میان معلمان، کار تیمی، مدیریت کلاس و استفاده از وسایل کمک‌آموزشی را نیز، فراهم نماید. همچنین در پژوهش تقوایی یزدی (۱۳۹۹)، باهدف بررسی تأثیر درس پژوهی بر عملکرد تحصیلی درس مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان سال پنجم ابتدایی، نشان داده شد استفاده از رویکرد درس پژوهی موجب بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی می‌شود. نتایج تحقیقات فرزانه پور و همکاران (۱۳۹۶) و پوراحمدعلی و همکاران (۱۳۹۷)، حاکی از این است که به‌منظور اجرای موفق برنامه درسی درس پژوهی می‌بایست اصولی همچون توجه به کار تیمی، بهره‌گیری از فناوری‌ها، تدریس تعاملی، تفکر تعاملی، جامعیت علمی، ویژگی‌های اساتید، پیگیری مسئولیت‌ها بر اجرا و تأمین بودجه حاکم باشد. نتایج مطالعات امامی پور و خاکباز (۱۳۹۸) و قنبری و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که معلمان قبل از درس پژوهی با سه دسته از چالش‌ها مواجه‌اند: دانش معلمان در زمینه درس پژوهی، انگیزه معلمان برای شرکت در درس پژوهی، تشکیل گروه و تعیین وظایف اعضا؛ حین درس پژوهی با سه دسته از چالش‌ها مواجه‌اند که عبارت‌اند از: انتخاب مسئله برای درس پژوهی، اجرای درس و جمع‌آوری داده‌ها، نقد و بررسی تدریس؛ بعد از درس پژوهی با سه دسته از چالش‌ها مواجه‌اند که عبارت‌اند از: داوری طرح‌های درس پژوهی، انتشار نتایج درس پژوهی، برگزاری جشنواره درس پژوهی. در مقابل، نتایج تحقیق حسین‌قلی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)، باهدف بررسی تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرآیند درس پژوهی، حاکی از آن است که مهم‌ترین فرصت‌های قابل بهره‌برداری از درس پژوهی عبارت‌اند از: خلق روش‌های تدریس نو، تجربه‌گردانی و اشتراک دانش معلمان، بهبود تدریس، پرورش توان پژوهشگری، توسعه حرفه‌ای و رشد اخلاقی معلمان و بهبود یادگیری دانش‌آموزان. نتیجه پژوهش‌های لاولی، داخی و ماگدلانا زاگوتو^۱ (۲۰۲۲) و هیرویوکی^۲ (۲۰۲۱)، باهدف تحلیل و بررسی تجارب زیسته معلمان زبان انگلیسی از به‌کارگیری درس پژوهی در فرآیند تدریس، نشان می‌دهد به‌کارگیری درس-پژوهی در آموزش زبان انگلیسی، علاوه بر عملکرد بهتر معلمان در تدریس، منجر به بهبود

1- Laoli, Dakhi & Magdalena Zagoto

2 -Hiroyuki

یادگیری دانش آموزان نیز می‌شود. نتایج پژوهش دیگری که توسط شیمیزو و کانگ^۱ (۲۰۲۲) انجام گرفت، حاکی از آن است درس پژوهی به‌عنوان یک روش پژوهشی معلم‌محور در مدارس، سبب افزایش تمرکز معلم‌ان، تقویت قدرت درک دانش‌آموزان از مفاهیم ریاضی و پویایی کلاس درس می‌شود. همچنین یافته‌های تحقیق سوریاتی^۲ و همکاران (۲۰۲۱) حکایت از اثربخشی و تأثیر مثبت درس پژوهی بر یادگیری دستور زبان و قدرت بیان دانش آموزان دوره دبیرستان دارد. علاوه بر این، یافته‌های پژوهش‌های باهدودو^۳ و همکاران (۲۰۲۲) و آیکان و دورسن^۴ (۲۰۲۱)، نشان می‌دهد یادگیری فرآیند درس پژوهی برای توسعه و رشد حرفه‌ای دانشجومعلم‌انی که هنوز به‌طور رسمی وارد جریان تدریس در مدارس نشده‌اند، امری ضروری و مهم است.

۲- روش پژوهش

بنا به ماهیت موضوع مورد مطالعه، رویکرد پژوهش حاضر کیفی از نوع پدیدارشناسی است که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در دانشگاه فرهنگیان خراسان جنوبی پردیس شهید باهنر انجام گرفت. جامعه پژوهش، دانشجومعلم‌ان دبیری گروه علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان شهید باهنر بیرجند به تعداد ۸۶ نفر است. بر همین اساس مشارکت‌کنندگان پژوهش را دانشجومعلم‌ان دبیری جغرافیا، تاریخ و اجتماعی که درس پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۳: درس پژوهی و کارورزی گذراندن و تجربه کرده‌اند، تشکیل می‌داد. نمونه پژوهش به حجم ۱۳ نفر، با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار انتخاب شد. به‌طوری‌که از میان مشارکت‌کنندگان، آن‌هایی که قادر و مایل به صحبت کردن در مورد تجاربشان در مورد انجام درس پژوهی بودند.

ابزار پژوهش، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های بین فردی نیمه ساختاریافته انجام گرفت. در انجام مصاحبه‌ها اختیاری بودن ورود و خروج شرکت‌کنندگان در جریان مصاحبه به‌عنوان یک شرط الزامی برای شروع مصاحبه بود. داده‌های موردنیاز با استفاده از مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختاریافته جمع‌آوری شد. قبل از مصاحبه سؤالات پژوهش در اختیار شرکت‌کنندگان قرار داده شده بود و ضمن اطمینان

1 - Shimizu & Kang

2 - Suryati

3 - Baah-Duodu

4 - Aykan & Dursun

از محرمانه بودن اطلاعات، مجوز ورود در جریان مصاحبه اخذ گردید. طول مدت مصاحبه بین ۲۵-۳۰ دقیقه بر اساس تمایل شرکت‌کنندگان متغیر بود و هر جلسه برای هر مشارکت‌کننده ابتدا با سؤالات کلی آغاز و به تدریج بر اساس تحلیل داده‌ها با سؤالات اکتشافی ادامه یافت. بعد از پایان یافتن مصاحبه‌ها تحلیل داده‌ها صورت گرفت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی^۱ (۲۰۰۲) استفاده شد. در این راهبرد، در مرحله اول یادداشت‌برداری از داده‌ها صورت پذیرفت. در مرحله دوم اظهارات و اصلاحات مرتبط با بحث بیرون کشیده شد. در مرحله سوم، از هریک از اظهارات یک مفهوم تدوین شده که بیانگر تفکر اساسی فرد بود، استخراج شد. مرحله چهارم، پس از بررسی چندباره خوشه‌های معنایی شکل گرفته و ارتباط آن با مقوله‌های کلی صورت گرفت. مرحله پنجم، نتایج برای توصیف جامع از پدیده تحت مطالعه به هم پیوند داده و دسته‌های کلی‌تری به وجود آمدند. مرحله ششم، تقلیل‌سازی از یافته‌ها صورت پذیرفت؛ به طوری که توصیفات زائد، غیرقابل کاربرد و اغراق‌شده از ساختار کلی داده‌ها حذف گردید و در مرحله هفتم باهدف تأیید یافته‌های پژوهش، با استفاده از روش بازبینی اعضا انجام گرفت. همچنین در مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۱۲ استفاده شد.

به منظور اطمینان بخشی به داده‌ها از فنونی همچون تأیید صلاحیت پژوهشگر برای گرفتن مصاحبه‌ها (برای این منظور پژوهشگر مصاحبه‌ای با استادش انجام داد و پس از دریافت نظر مصاحبه‌شونده، در شیوه مصاحبه نکات لازم را رعایت کرد). همچنین از روش کنترل اعضا نیز استفاده شد بدین منظور در پایان پاسخ هر سؤال، جمع‌بندی صورت گرفت و به مصاحبه‌شونده ارائه شد که ضمن تأیید شفاهی محتوا از سوی مصاحبه‌شونده، آنان بتوانند در مورد صحت و اطمینان‌پذیری شرح ارائه‌شده اظهار نظر نمایند. ثبت و ضبط مصاحبه‌ها به صورت صوتی و مکتوب صورت گرفت که با استفاده از نوار و کیفیت ضبط، پایایی پژوهش تقویت می‌شود. همچنین در فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها از بازبینی اعضا و توافق بین آن‌ها استفاده شد، به طوری که مصاحبه‌ها در اختیار ۲ نفر از معلمان که در حوزه درس پژوهی تجربه داشتند، قرار گرفت و بررسی شد و نقطه نظرات آن‌ها بعد بررسی اعمال شد.

---

1 -Colaizzi

2 -Member checking

۳- یافته‌های پژوهش

با بررسی و تحلیل مصاحبه‌های شرکت‌کنندگان و تجزیه و تحلیل کدها در پژوهش، تجارب زیسته دانشجومعلم‌ان در قالب شش مضمون اصلی: افزایش ارتباطات، ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری، یادگیری از راه تجربه، مهارت‌های طراحی آموزشی، حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری، تغییر در باور و رفتار معلم‌ان طبقه‌بندی گردید که هر کدام از این مضامین اصلی دارای مضامین فرعی هستند.

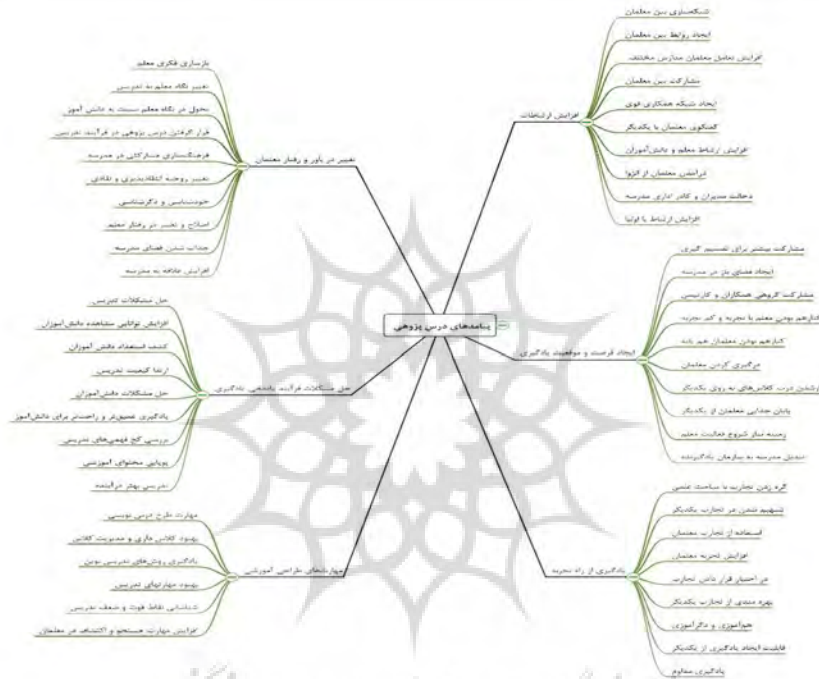
جدول ۱: مضامین اصلی و مضامین فرعی استخراج‌شده از تجارب دانشجومعلم‌ان

مضامین اصلی	مضامین فرعی
افزایش ارتباطات	شبکه‌سازی بین معلم‌ان، ایجاد روابط بین معلم‌ان، افزایش تعامل معلم‌ان مدارس مختلف، مشارکت بین معلم‌ان، ایجاد شبکه همکاری قوی، گفتگوی معلم‌ان با یکدیگر، افزایش ارتباط معلم و دانش‌آموزان، درآمدن معلم‌ان از انزوا، دخالت مدیران و کادر اداری مدرسه، افزایش ارتباط با اولیا
ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری	مشارکت بیشتر برای تصمیم‌گیری، ایجاد فضای باز در مدرسه، مشارکت گروهی همکاران و کار تیمی، کنار هم بودن معلم باتجربه و کم‌تجربه، کنار هم بودن معلم‌ان هم‌پایه، درگیری کردن معلم‌ان، باز شدن درب کلاس‌های به روی یکدیگر، پایان جدایی معلم‌ان از یکدیگر، زمینه‌ساز شروع فعالیت معلم، تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده
پیامدهای درس‌پژوهی	گره زدن تجارب با مباحث علمی، تسهیم شدن در تجارب یکدیگر، استفاده از تجارب معلم‌ان، افزایش تجربه معلم‌ان، در اختیار قرار دادن تجارب، بهره‌مندی از تجارب یکدیگر، هم‌آموزی و دگرآموزی، قابلیت ایجاد یادگیری از یکدیگر، یادگیری مداوم
یادگیری از راه تجربه	مهارت طرح درس نویسی، بهبود کلاس‌داری و مدیریت کلاس، یادگیری روش‌های تدریس نوین، بهبود مهارت‌های تدریس، شناسایی نقاط قوت و ضعف تدریس، افزایش مهارت جستجو و اکتشاف در معلم‌ان
حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری	حل مشکلات تدریس، افزایش توانایی مشاهده دانش‌آموزان، کشف استعداد دانش‌آموزان، ارتقا کیفیت تدریس، حل

مشکلات دانش‌آموزان، یادگیری عمیق‌تر و راحت‌تر برای دانش‌آموز، بررسی کج‌فهمی‌های تدریس، پویایی محتوای آموزشی، تدریس بهتر در آینده

بازسازی فکری معلم، تغییر نگاه معلم به تدریس، تحول در نگاه معلم نسبت به دانش‌آموز، قرار گرفتن درس پژوهی در فرآیند تدریس، فرهنگ سازی مشارکتی در مدرسه، تغییر روحیه انتقادپذیری و نقادی، خودشناسی و دگرشناسی، اصلاح و تغییر در رفتار معلم، جذاب شدن فضای مدرسه، افزایش علاقه به مدرسه

تغییر در باور و رفتار معلمان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
شکل ۱. مدل مفهومی پیامدهای درس پژوهی
۳-۱- افزایش ارتباطات

ادراک مشارکت‌کنندگان در پژوهش نشان می‌دهد که یکی از پیامدهای درس پژوهی افزایش ارتباطات است. ابعاد افزایش ارتباطات که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کرده‌اند، شامل زیرمضمون‌هایی همچون شبکه‌سازی بین معلمان، ایجاد روابط بین معلمان، افزایش

تعامل معلمان مدارس مختلف، مشارکت بین معلمان، ایجاد شبکه همکاری قوی، گفتگوی معلمان با یکدیگر، افزایش ارتباط معلم و دانش‌آموزان، درآمدن معلمان از انزوا، دخالت مدیران و کادر اداری مدرسه، افزایش ارتباط با اولیا است. مصاحبه‌شونده شماره ۱ این‌طور بیان می‌دارد که "ابتدا تدریس پژوهی باعث درآمدن معلمان از انزوا است، بعد با شبکه‌سازی و ایجاد فضایی باز و همچنین دخالت مدیران مدرسه و اداره در این فرایند اهمیت آن بالا می‌رود". مصاحبه‌شونده شماره ۷ در بیانات خود، این‌طور بیان داشت که "درس پژوهی از طریق تقویت روحیه انتقادی در بین همکاران و معلمان و همچنین مشارکت بین معلمان و قرار دادن تجربه‌ها در اختیار یکدیگر باعث توسعه حرفه‌ای معلمان می‌شود".

۳-۲- ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری

تجارب زیسته دانشجومعلم‌ان نشان می‌دهد که یکی از پیامدهای درس پژوهی ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری است. ابعاد ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کرده‌اند، شامل زیر مضمون‌هایی همچون مشارکت بیشتر برای تصمیم‌گیری، ایجاد فضای باز در مدرسه، مشارکت گروهی همکاران و کار تیمی، کنارهم بودن معلم با تجربه و کم‌تجربه، کنارهم بودن معلمان هم‌پایه، درگیری کردن معلمان، باز شدن درب کلاس‌های به روی یکدیگر، پایان جدایی معلمان از یکدیگر، زمینه‌ساز شروع فعالیت معلم، تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ این‌طور بیان می‌دارد که "به نظر من درس پژوهی و فرایندی که در پی خواهد داشت و باتوجه به نتایج و پیامدهای که دارد به رشد حرفه‌ای معلمان کمک شایانی میکند. به عنوان مثال در درس پژوهی معلم می‌آموزد که با معلمان دیگر گفتگو کند و از تجربیات آنان استفاده کنید؛ بنابراین در تدریس خود از تجربیات بقیه استفاده می‌کند و نه تنها به رشد حرفه‌ای خود بلکه به کل آموزش منطقه و حتی کشور کمک کرده است".

۳-۳- یادگیری از راه تجربه

از نگاه دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان یادگیری از راه تجربه یکی از پیامدهای درس پژوهی است؛ که این مضمون دارای مضامین فرعی گره زدن تجارب با مباحث علمی، تسهیم شدن در تجارب یکدیگر، استفاده از تجارب معلمان، افزایش تجربه معلمان، در اختیار قرار دادن تجارب، بهره‌مندی از تجارب یکدیگر، هم‌آموزی و دگرآموزی، قابلیت ایجاد یادگیری از یکدیگر، یادگیری مداوم است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ در حوزه این‌طور بیان داشت که "درس پژوهی تجربه معلم را بالا می‌برد و می‌تواند از تجربیات بقیه همکاران استفاده کند

مشکلات دانش آموزان را شناخته و راه‌حلی برای آن‌ها پیدا کنند". مصاحبه‌شونده شماره ۸ این‌طور بیان می‌دارد که "درس‌پژوهی در بلندمدت برای پیشرفت مستمر، پروراندن یک جمع خودگردان از معلمان هم‌پایه و باهدف کمک به پیشرفت دانش‌آموزان است و معلمان از تجربیات یکدیگر بهره می‌گیرند و شوق یادگیری و ترویج سازمانی و تولید دانش حرفه‌ای معلمان را دربر دارد". مصاحبه‌شونده شماره ۵ این‌طور بیان داشت که "در درس پژوهی معلمان باسابقه و باتجربه در کنار معلمان هم‌پایه و معلمان هم‌پایه سایر کلاس‌های مجاور و حتی معلمان باسابقه تدریس کم و کم‌تجربه در کنار هم قرار می‌گیرند و از تجارب یکدیگر بهره می‌برند و از هم آموزی و دگر آموزی بهره‌مند می‌شوند".

۳-۴- مهارت‌های طراحی آموزشی

تجارب زیسته دانشجومعلمان نشان داد که مهارت‌های طراحی آموزشی یکی از پیامدهای درس پژوهی است؛ که این مضمون دارای مضامین فرعی مهارت طرح درس نویسی، بهبود کلاس داری و مدیریت کلاس، یادگیری روش‌های تدریس نوین، بهبود مهارت‌های تدریس، شناسایی نقاط قوت و ضعف تدریس، افزایش مهارت جستجو و اکتشاف در معلمان است. مصاحبه‌شونده شماره ۵ در این باره مهارت‌های طراحی آموزشی این‌طور بیان داشت که "درس پژوهی از نگاه بنده درس پژوهی نه‌تنها مانع کار معلمان می‌شود بلکه باعث بهبود و بهسازی یادگیری و اهداف آموزشی می‌شود". مصاحبه‌شونده شماره ۴ در راستای این موضوع بیان داشت که "از دید ما درس پژوهی رویکردی در توسعه حرفه‌ای معلم است که در آن معلم با طرح درس و شیوه ارزشیابی و یادگیری بهتر در دانش‌آموزان آشنا شده و تجارب زیادی را در تدریس و مدیریت کلاس یاد خواهد گرفت". مصاحبه‌شونده شماره ۷ این‌طور بیان داشت که "طی آن معلمان با یکدیگر جهت تدوین طرح درس اجرا و مشاهده و تحلیل نتایج در جهت بهبود با یکدیگر همکاری و مشارکت می‌کنند".

۳-۵- حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری

تجارب زیسته دانشجومعلمان نشان می‌دهد که یکی از پیامدهای درس پژوهی حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری است. مضمون حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری، شامل زیر مضمون‌هایی همچون حل مشکلات تدریس، افزایش توانایی مشاهده دانش‌آموزان، کشف استعداد دانش‌آموزان، ارتقا کیفیت تدریس، حل مشکلات یادگیری دانش‌آموزان، یادگیری عمیق‌تر و راحت‌تر برای دانش‌آموز، بررسی کج‌فهمی‌های تدریس، پویایی محتوای آموزشی، تدریس بهتر در آینده است. مصاحبه‌شونده شماره ۱ این‌طور بیان

می‌دارد که " درس پژوهی به معلم کمک می‌کند نقاط ضعف و قوت خود را بشناسد. بتواند مشورت کند. گروه‌داری پویایی است."

۳-۶- تغییر در باور و رفتار معلمان

تجارب زیسته دانشجومعلمان نشان داد که تغییر در باور و رفتار معلمان یکی از پیامدهای درس پژوهی است؛ که این مضمون دارای مضامین فرعی بازسازی فکری معلم، تغییر نگاه معلم به تدریس، تحول در نگاه معلم نسبت به دانش‌آموز، قرار گرفتن درس پژوهی در فرآیند تدریس، فرهنگ‌سازی مشارکتی در مدرسه، تغییر روحیه انتقادپذیری و نقادی، خودشناسی و دگرشناسی، اصلاح و تغییر در رفتار معلم، جذاب شدن فضای مدرسه، افزایش علاقه به مدرسه است. مصاحبه‌شونده شماره ۹ در حوزه این‌طور بیان داشت که " از نظر من توسعه حرفه‌ای سنگ بنای درس پژوهی می‌باشد که با استفاده از آن موجب بهسازی بهتر آموزش می‌شود و تغییر و اصلاح آموزش فراگیران می‌شود. همچنین موجب اصلاح و تغییر نگرش رفتارهای معلمان می‌گذرد."

۴- بحث و نتیجه‌گیری

درس‌پژوهی به‌عنوان یک روش پژوهشی معلم‌محور، آثار و پیامدهای مثبتی را برای تدریس معلمان و یادگیری دانش‌آموزان، به ارمغان می‌آورد (چین و براون، ۲۰۲۲). درس-پژوهی همچنین یکی از دروس سرفصل دانشگاه فرهنگیان در راستای توسعه حرفه‌ای دانشجویان است. دانشگاه فرهنگیان اصلی‌ترین مرجع تربیت معلم در کشور به حساب می‌آید و به عبارتی دانشجویان مشغول به تحصیل در این دانشگاه، معلمان نسل آینده کشور محسوب می‌شوند، لذا توجه به پژوهش و علی‌الخصوص درس‌پژوهی در میان دانشجویان در دانشگاه فرهنگیان ضروری و مهم به نظر می‌رسد. در همین راستا، هدف از مطالعه کیفی حاضر، فهم تجارب زیسته دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از پیامدهای درس‌پژوهی است. ذیلاً به تفصیل، مضامین استخراج‌شده از تجارب فوق‌الذکر مورد بررسی قرار می‌گیرند نخستین یافته پژوهش در خصوص پیامدهای درس‌پژوهی، افزایش ارتباطات و ابعاد آن است. بسیاری از معلمان، علی‌الخصوص معلمان هم‌پایه علی‌رغم اینکه در یک مدرسه مشغول به تدریس هستند، اما ارتباط چندانی باهم ندارند. از آنجایی که درس‌پژوهی مستلزم تشکیل یک گروه از معلمان و تشریک‌مساعی همه آنان در مراحل تدوین طرح درس، اجرا،

مشاهده و تحلیل نتایج آن در جهت بهبود یادگیری دانش آموزان است، موجبات افزایش ارتباطات سازنده میان معلمان در مدارس را فراهم می‌آورد. نتایج پژوهش‌های با پژوهش‌های بایرام و بیکمز^۱ (۲۰۲۱)، خروشی و رحیمی (۱۴۰۰)، گلمکانی و همکاران (۱۴۰۰)، نادری و همکاران (۱۳۹۹)، قنبری، نیکبخت و نیکخواه (۱۳۹۸)، آمیقی رودسری و شریفیان جزی (۱۳۹۸)، افتخاری و افتخاری (۱۳۹۷)، شفیع (۱۳۹۶) و معروفی و کرمی (۱۳۹۴) تأییدکننده پژوهش حاضر اند که نشان می‌دهند به‌کارگیری درس‌پژوهی منجر به مشارکت معلمان و تبادل افکار و نظرات معلمان می‌شود و در نتیجه کیفیت تدریس آن‌ها و یادگیری دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد. درس‌پژوهی افزایش تعامل میان معلمان که مدارس مختلفی مشغول به تدریس هستند را نیز به دنبال دارد. آنان به گفت‌وگو و بحث در مورد مسائل مختلف آموزشی و ارائه راهکارهای پیشنهادی در این زمینه‌ها می‌پردازند که خود عاملی مهم در راستای رفع نقص‌ها و کاستی‌های تدریس معلمان به شمار می‌رود. بهره‌گیری از درس‌پژوهی همچنین عاملی است که در نتیجه آن، بسیاری از معلمان از حالت انزوا و یکنواختی فعالیت آموزشی خارج شده و به مشارکت و فعالیت مؤثر می‌پردازند. این افزایش ارتباط و تعامل حاصل از درس‌پژوهی محدود به معلمان و کادر مدیریت مدرسه نمی‌شود بلکه دانش‌آموزان و اولیا آنان نیز در برمی‌گیرد. افزایش تعامل و ارتباط معلم با دانش‌آموزان موجبات پویایی هرچه بیشتر کلاس درس و افزایش یادگیری آن‌ها را در پی خواهد داشت. همچنین چنانچه تعامل والدین و معلمان که یکی از پیامدهای مثبت درس-پژوهی به شمار می‌رود، در جهت همسویی و هماهنگی پیش برود، شاهد رشد کمی و کیفی آموزش دانش‌آموزان نیز خواهیم بود.

یافته دیگر پژوهش حاضر، ایجاد فرصت و موقعیت یادگیری غنی را از پیامدهای درس-پژوهی معرفی می‌کند. یکی دیگر از فواید و کارکردهای مثبت درس‌پژوهی در مدارس، ایجاد فضای پویا توأم با همکاری و همراهی، بحث و گفت‌وگو، نقد و نظر سازنده، بهره‌مندی از نظرات یکدیگر است. در تأیید این یافته پژوهش، نتایج پژوهش‌های شرعیات و همکاران (۱۴۰۰)، ناصرشیرخ الاسلامی، اولادیان و بختیاری (۱۴۰۰)، جباری و مقامی (۱۳۹۹)، یزدانی فر و خزاعی‌نژاد (۱۳۹۹)، احمدآبادی، صفری و کهریزی (۱۳۹۸)، پوراحمدعلی و

همکاران (۱۳۹۷) و عرفانی و همکاران (۱۳۹۵) حاکی از آن است که بهره‌گیری از درس-پژوهی در تدریس معلمان، پیامدهای مثبت و ارزشمندی همچون تلفیق حضور هم‌زمان معلمان جوان و باتجربه و تلفیق رویکرد آن‌ها جهت تدریس اثربخش، تلفیق فنون و روش‌های تدریس مؤثر توسط معلمان هم‌پایه، حضور فعال و سازنده معلمان در کنار یکدیگر، تقویت روحیه پرسشگری و پژوهشگری، همکاری معلمان به‌جای رقابت و به‌طور کلی، تبدیل محیط مدرسه به یک مجموعه یادگیرنده، منظم و با برنامه است. حاصل عملکرد چنین مجموعه متحد و یکپارچه‌ای، ضمن تأثیرات مثبتی که بر عملکرد معلمان دارد، زمینه به وجود آمدن فضایی سرشار از فرصت و موقعیت برای یادگیری عمیق را نیز برای معلمان فراهم می‌آورد. بدیهی است در پرتو رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان یک مدرسه، دانش‌آموزان آن مدرسه نیز در مسیر پویایی و یادگیری بهتر قدم خواهند گذاشت.

دیگر پیامد درس‌پژوهی، یادگیری معلمان از راه تجربه قلمداد می‌شود. همان‌طور که در تعریف روانشناسی یادگیری آمده است، یادگیری به ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در توان رفتاری بر اثر تجربه اطلاق می‌شود (سیف، ۱۳۹۸). در همین راستا یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که دیگر کارکرد حاصل از به‌کارگیری درس‌پژوهی، یادگیری مبتنی بر تجربه است. یافته‌های پژوهشی رزمجویی و همکاران (۱۳۹۷)، قنبری (۱۳۹۷)، افتخاری و افتخاری (۱۳۹۷)، علی‌مردانی و همکاران (۱۳۹۵) و محمدی و همکاران (۱۳۹۵) نیز با یافته پژوهش حاضر همخوانی دارند. در تبیین این یافته باید چنین عنوان کرد که عنصر مشارکت که لازمه درس‌پژوهی است، علاوه بر فوایدی که پیش‌تر بیان شد، کارکردهای دیگری نیز دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به بهره‌مندی از تجارب سایر معلمان باتجربه یا جوان، غنی شدن اندوخته تجربی مربوط به تدریس و یا روش‌های مدیریت کلاس درس، به اشتراک گذاشتن تجارب و پالایش کردن تجربیات در جهت دستیابی به یک روش اثربخش، یادگیری از یکدیگر بدون هیچ‌گونه چشم‌داشت و تعارض منافع و درنهایت ایجاد یک محیط سازنده که فرآیند یادگیری مبتنی بر تجربه در آن به‌صورت مستمر، ادامه دارد. همچنین از آنجایی که درس‌پژوهی یک شیوه پژوهشی و علمی است، بهره‌گیری از آن منجر به استفاده از تجربیاتی در تدریس خواهد شد که بر پایه علم استوار هستند.

یافته بعدی پژوهش، بهبود مهارت‌های طراحی آموزشی را دیگر پیامد درس‌پژوهی به حساب می‌آورد. یک معلم توانمند، معلمی است که بر مدیریت اصولی و صحیح کلاس درس مسلط باشد و از روش‌هایی برای تدریس خود استفاده کند که درگیری دانش‌آموزان

و مشارکت آنان در جریان تدریس را به حداکثر برساند. در همین راستا نتایج تحقیقات کمالی و همکاران (۱۴۰۱)، حمیدی و تقوی (۱۳۹۹)، بهنام و رجب زاده (۱۳۹۸) و فلاحی و همکاران (۱۳۹۷)، حکایت از تأثیر مثبت درس پژوهی در بهبود مهارت معلمی از جمله نوشتن طرح درس صحیح و اصولی، انتخاب روش تدریس نوین و متناسب با یک درس، مهارت در روش تدریس انتخابی، نحوه به کارگیری دانش آموزان در جریان تدریس و درگیر کردن آن‌ها دارد. همچنین بهره‌گیری از درس پژوهی توسط معلم، یادگیری مدیریت بهتر کلاس درس را برای وی به ارمغان خواهد آورد. نکته حائز اهمیت است که در تبیین این یافته پژوهش به دست می‌آید این است که درس پژوهی سبب اصلاح اشتباهات معلم در تدریس و کلاس‌داری وی خواهد شد و به عبارتی، سبب می‌شود تا معلم نقاط ضعف خود را شناسایی کرده و درصد رفع آن‌ها برآید. از سویی دیگر نقاط قوت تدریس خود را نیز تشخیص داده و تلاش می‌کند تا آن‌ها تقویت نماید. این فرآیند نشان‌دهنده این است که معلم درس پژوهی، پژوهشگری است که همواره در حال جست‌وجو و کشف نقاط ضعف و قوت خود است.

حل مشکلات فرآیند یاددهی-یادگیری یافته بعدی پژوهش حاضر است. در فرآیند تدریس، معلم با مجموعه از چالش‌ها و مشکلات مواجه است که بر عملکرد وی تأثیر منفی می‌گذارند. درس پژوهی راهکاری است که به معلمان در حل بسیاری از مشکلات آموزش و یادگیری کمک می‌کند. در تأیید این یافته پژوهش، نتایج پژوهش‌های قربانزاده طولارود پایین و همکاران (۱۳۹۹)، کشت‌ورز کنرداری و اناری‌نژاد (۱۳۹۸)، شفیعی (۱۳۹۶) و گرزین‌نژاد (۱۳۹۶) نشان می‌دهند عواملی همچون بهبود کیفیت تدریس و حل بسیاری از چالش‌های آن، مشاهده مستمر و دقیق دانش‌آموزان در راستای کشف توانایی‌های بالقوه‌شان و بهره‌گیری از روش‌های تدریس پویا و قابل‌فهم‌تر برای دانش‌آموزان، پیامدهای حاصل از به کارگیری درس پژوهی هستند. علاوه بر این‌ها بررسی و شناسایی بسیاری از بدفهمی‌ها و کج‌فهمی‌های رایج در تدریس که معلمان با آن مواجه‌اند علی‌الخصوص در دروس ریاضی و علوم تجربی، به وسیله درس پژوهی امکان‌پذیر می‌شود. به‌طور کلی می‌توان گفت درس پژوهی زمینه تدریس باکیفیت را در آینده نیز برای معلم فراهم می‌آورد.

آخرین یافته پژوهش حاضر نشان می‌دهد تغییر در باور و رفتار معلمان نیز از پیامدها و مزایای استفاده از درس پژوهی است. رویکرد یک معلم نسبت به کلاس درس و نحوه تدریس خود، عاملی است که بر کیفیت تدریس او، ارتباط با دانش‌آموزانش و حتی فضای

همکاری با سایر معلمان و کادر مدیریت در مدرسه تأثیرگذار است. در همین راستا درس- پژوهی رویکرد معلم را نسبت به این موارد به شکلی مثبت تغییر و در مسیر سازنده‌ای قرار می‌دهد. یافته‌های پژوهشی سامی و همکاران (۱۳۹۹)، آقاسید آقا و همکاران (۱۳۹۸) و علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶)، با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارند و نشان می‌دهند درس- پژوهی در مدارس علاوه بر کارکردهای آموزشی و تحصیلی، پیامدهای مثبت دیگری همچون تحول رویکرد و دیدگاه معلم نسبت به تدریس و دانش‌آموزان، تقویت روحیه همکاری و مشارکت در معلمان و مدیران، نقادی، انتقادپذیری و خودکارآمدی معلمان، ایجاد یک محیط یادگیرنده و صمیمی نیز دارد که منجر به بازدهی بالای فرآیند یاددهی- یادگیری و افزایش علاقه دانش‌آموزان به مدرسه و کلاس درس شده و در نتیجه یادگیری آنان را نیز بهبود می‌بخشد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به کمبود پژوهش در خصوص تأثیر درس- پژوهی بر مدیریت کلاس درس اشاره نمود. لذا پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی بیشتر به این موضوع پرداخته شود. همچنین مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر دانشجومعلم‌ان دبیری دانشگاه فرهنگیان بودند لذا پیشنهاد پژوهشی دیگر این است که در تحقیقات آینده، تجارب دانشجومعلم‌ان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان نیز از آنجایی که در آینده مسئولیت تدریس در چند درس را در مقطع ابتدایی به عهده خواهند داشت، در خصوص درس‌پژوهی موردبررسی قرار گیرد.

پیشنهاد کاربردی این پژوهش به دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان این است که در یادگیری و مشارکت در واحد درسی درس‌پژوهی به‌عنوان پژوهشی که موجبات توسعه حرفه‌ای آن‌ها را فراهم می‌آورد، اهتمام ورزند و اصول درس‌پژوهی، مهارت‌های ارتباطی با همکاران، مهارت‌های طراحی یک طرح درس را به‌خوبی بیاموزند؛ به‌طوری‌که در زمان حضور مدارس به‌عنوان آموزگار و معلم، از کارکردها و فواید درس‌پژوهی بهره ببرند. دیگر پیشنهاد کاربردی پژوهش حاضر به معلمان است که بیش‌ازپیش با همکاران خود در یک آموزشگاه و یا آموزشگاه‌های دیگر در راستای ارتقای کیفیت تدریس خود که یکی از راه‌های آن انجام درس‌پژوهی است، ارتباط برقرار نمایند. طراحی طرح درس واحد به‌وسیله چند واحد و استفاده از تجربیات یکدیگر در روش‌های تدریس فعال، طراحی طرح درس، اجرای آن و در نهایت بازنگری و اصلاح آن، موجبات دستیابی به یک تدریس اثربخش‌تر را برای معلمان فراهم خواهد کرد.

۵- منابع

- آقاسیدآقا، معصومه سادات؛ مرادی، سعید؛ شعبانی، حسن. (۱۳۹۸). نقش آموزش فیزیک با رویکرد درس پژوهی بر یادگیری خودتنظیمی معلمان و ادراک حل مسئله دانش آموزان پایه دهم هنرستان ها. **تدریس پژوهی**، ۷(۱)، ۱۳۲-۱۰۹.
- آمیقی رودسری، مریم؛ شریفیان جزی، فریدون. (۱۳۹۸). بررسی موانع تعامل اولیا با معلمان(با تأکید بر جایگاه معلم، والدین و مدیریت مدرسه). پیشرفت های نوین در روانشناسی، **علوم تربیتی و آموزش و پرورش**، ۳(۱۱)، ۵۹-۵۴.
- احمدآبادی، آرزو؛ صفری، محمود؛ کهریزی، کلثوم. (۱۳۹۸). درس پژوهی الگویی بر یادگیری و اهمیت منابع انرژی و مشتقات آن (مطالعه موردی؛ دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی)، **مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی**، ۴(۱)، ۲۴۸-۲۳۷.
- احمدی حاجی، ام البنین؛ کیان، مرجان؛ علی عسگری، مجید؛ هاشمی، سهیلا؛ ساکی، رضا. (۱۳۹۹). شناسایی موانع درس پژوهی در دوره ابتدایی از منظر کارگزاران آموزشی. **پژوهش در برنامه ریزی درسی**، ۱۷(۶۶)، ۹۵-۱۱۵.
- افتخاری، حجت؛ افتخاری، جابر. (۱۳۹۷). درس پژوهی؛ چالش ها، پیامدها و راهکارها. **آموزش پژوهی**، ۴(۱۳)، ۹۱-۱۰۴.
- امامی پور، زهرا؛ خاکباز، عظیمه سادات. (۱۳۹۸). مطالعه چالش های مواجهه ی معلمان دوره ابتدایی با درس پژوهی: یک مطالعه موردی. **نظریه و عمل در برنامه درسی**، ۷(۱۳)، ۲۳۴-۲۰۷.
- بهنام، رسول؛ رجب زاده، جعفر. (۱۳۹۸). تاملی در «گروه های آموزشی» و «درس پژوهی» به عنوان دو مؤلفه ی ارتقا دهنده ی من حرفه ای معلمان با تکیه بر شباهت ها و تفاوت ها. **پویش در آموزش علوم انسانی**، ۵(۱۴)، ۲۸-۴۵.
- پریش، سپیده؛ قاسمی زاد، علیرضا؛ مشایخ، پری. (۱۴۰۰). شناسایی مولفه های رشد حرفه ای معلمان و مدیران آموزش ابتدایی با استفاده از روش تحلیل مضمون. **انجمن جامعه شناسی آموزش و پرورش**، ۱۴(۱)، ۲۶۵-۲۵۴.
- پوراحمدعلی، امیر؛ شیخی فینی، علی اکبر؛ زینلی پور، حسین؛ ایزدی، صمد. (۱۳۹۷). تبیین اصول حاکم بر اجرای مطلوب درس پژوهی: مطالعه ی موردی استان مازندران. **فناوری آموزش**، ۱۳(۱)، ۱۱۹-۱۱۰.

پوراحمدعلی، امیر؛ شیخی فینی، علی اکبر؛ زینلی پور، حسین؛ ایزدی، صمد. (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر بر کاربرد درس پژوهی در مدارس ابتدایی استان مازندران. **تدریس پژوهی**، ۶(۲)، ۱۴۸-۱۳۱.

تقوایی یزدی، مریم. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر درس پژوهی بر عملکرد تحصیلی درس مطالعات اجتماعی دانش آموزان سال پنجم ابتدایی شهر ساری. **آموزش پژوهی**، ۶(۲۳)، ۹۸-۸۱. جباری، فرزانه؛ مقامی، راحله. (۱۳۹۹). تاثیر تشکیل حلقه‌های درس پژوهی بر رشد حرفه‌ای معلمان پایه‌ی ششم ابتدایی شهرستان آمل. **مطالعات آینده پژوهی و سیاستگذاری**، ۶(۱۹)، ۴۱-۵۷.

جماعتی، رسول؛ مهدیزاده، امیرحسین؛ حکیم زاده، رضوان؛ عراقیه، علی رضا؛ فقیه آرام، بتول. (۱۴۰۱). ارائه الگوی برنامه‌دستی تلفیقی دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان. **مطالعات آموزشی و آموزشگاهی**، ۱۱(۱)، ۴۷۶-۴۴۹.

حاجیان، محدثه؛ کرمی، مرتضی؛ امین خندقی، مقصود. (۱۳۹۹). فعالیت‌ها و ادراکات اعضای هیئت‌علمی در اجرای درس پژوهی به‌منظور بهبود کیفیت تدریس پژوهش. **تدریس پژوهی**، ۸(۴)، ۲۶۳-۲۳۱.

حجازی، اسد؛ بختیاری، ابوالفضل. (۱۳۹۷). تحلیل پدیدارشناسانه ادراک و تجربه زیسته اعضای هیئت‌علمی و مدرسان دانشگاه فرهنگیان از برنامه درس پژوهی در تربیت‌معلم. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، ۲۴(۳)، ۷۶-۵۳.

حسین‌قلی‌زاده، رضوان؛ گل‌مکانی، ملیحه؛ آهنچیان، نرگس؛ بنی اسد، شهین. (۱۴۰۰). تجارب زیسته معلمان از نحوه اجرای طرح‌های درس پژوهی و اقدام پژوهی در مدارس ابتدایی. **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۷(۱۲)، ۲۶-۱.

حمیدی، هادی؛ تقوی، نادیا. (۱۳۹۹). ارزیابی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای و کسب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از دید اعضای هیئت‌علمی دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی. **پیشرفت‌های نوین در مدیریت آموزشی**، ۱(۲)، ۱۲-۱.

خروشی، پوران؛ رحیمی، حسن. (۱۴۰۱). واکوی درس پژوهی با رویکرد تربیت معلم فکور در برنامه‌دستی دانشگاه فرهنگیان و ارائه مدل مفهومی آن. **پژوهش در تربیت معلم**، ۵(۱)، ۱۱۷-۸۷.

رحیمی، فرشته. (۱۴۰۱). رابطه رضایت از آموزش ضمن خدمت معلمان و عملکرد شغلی با میانجیگری توسعه حرفه‌ای معلمان منطقه بهارستان، **رویکردی نو در علوم تربیتی**، ۴(۱)، ۶۲-۵۱.

- رزمجویی، پروین؛ بزرگی نژاد، خدیجه؛ زارعی، رضا. (۱۳۹۷). تأثیر تدریس درس پژوهی بر توسعه حرفه ای و تفکر انتقادی آموزگاران. **توسعه حرفه ای معلم**، ۳(۲)، ۵۸-۳۵.
- رستمی، زهرا؛ احمدی، حانیه؛ محمدی آذر، الناز؛ معصومی نژاد، رضا. (۱۴۰۰). واکاوی شاخصه‌های استقلال پژوهشی دانشجو- معلمان در فرایند توسعه حرفه‌ای مطالعه موردی: دانشگاه فرهنگیان. **مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی**، ۲۵(۸۹)، ۱۱۶۶-۱۱۴۵.
- روحی، مهدیه؛ طهماسب زاده شیخلار، داود؛ پروری، امین. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای فرهنگ مدرسه بر رابطه مؤلفه‌های مدرسه اثربخش با کیفیت درس پژوهی در بین معلمان دوره ابتدایی. **تدریس پژوهی**، ۹(۳)، ۱۰۲-۷۷.
- سامی، رقیه؛ پیری، موسی؛ طالبی، بهنام. (۱۳۹۹). طراحی مدلی برای توانمندسازی معلمان دوره ابتدایی براساس رویکرد درس پژوهی. **مطالعات آموزشی و آموزشگاهی**، ۹(۳)، ۲۵۱-۲۲۳.
- سامی، رقیه؛ پیری، موسی؛ طالبی، بهنام. (۱۴۰۰). کاوش سطوح، پیامدها و عوامل تسهیل کننده توانمندسازی معلمان مبتنی بر درس پژوهی و آزمون نقش میانجی عوامل تسهیل کننده: گزارش یک پژوهش آمیخته، **پژوهشنامه تربیتی**، ۱۶(۶۷)، ۱۶۰-۱۳۷.
- سرکارآرانی، محمدرضا. (۱۳۹۷). **درس پژوهی: ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری**، تهران: موسسه مدارس یادگیرنده مرآت.
- سعادت نژاد، مختار؛ معافی، علی؛ کلبدی نژاد، علیرضا. (۱۴۰۰). بررسی ساختارهای اقدام پژوهی و درس پژوهی. **آفاق علوم انسانی**، ۵(۵۵)، ۶۴-۴۳.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۹۸). **روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش**، تهران: دوران.
- شرعیات، حسن؛ زارعی زوارکی، اسماعیل؛ علی آبادی، خدیجه؛ دلاور، علی. (۱۴۰۰). طراحی راهبردی برنامه درس پژوهی در مقطع ابتدایی با روش‌های SWOT و QSPM. **مطالعات آموزشی و آموزشگاهی**، ۱۰(۲)، ۴۰۴-۳۶۷.
- شریفی نجف آبادی، رسول. (۱۳۹۷). مقایسه تطبیقی برنامه های درسی تربیت معلم قدیم با دانشگاه فرهنگیان، **رشد آموزش جغرافیا**، ۳۳(۱)، ۴۹-۵۵.
- شفیعی، صابر. (۱۳۹۶). تشریح درس پژوهی به زبان ساده. **مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی**، ۳(۴)، ۷۳-۶۶.
- طهماسب زاده شیخلار، داود؛ تقی پور، کیومرث؛ قریشی، نسرین؛ ایمان نژاد، معصومه. (۱۳۹۹). بررسی نقش فرهنگ مدرسه بر فعالیت درس پژوهی معلمان دوره ابتدایی شهر تبریز. **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۶(۹)، ۸۶-۶۹.

عرفانی، نصراله؛ شبیری، سیدمحمد؛ صحابت انور، سعید؛ مشایخی پور، مصطفی. (۱۳۹۵). اثربخشی دوره های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی. **پژوهش در برنامه ریزی درسی** (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی)، ۱۳(۲۱)، ۲۰۰-۱۹۱.

علی محمدی، غلامعلی؛ جباری، نگین؛ نیازآذری، کیومرث. (۱۳۹۸). توانمندسازی حرفه‌ای معلمان در چشم‌انداز آینده و ارائه مدل. **نوآوری های آموزشی**، ۱۱۸(۱)، ۳۲-۷. علی‌مردانی، اکرم؛ عبدالهی، بیژن؛ بهرامی، آذر. (۱۳۹۵). درس پژوهی و تاثیر آن بر رشد حرفه‌ای. **آموزش در علوم انتظامی**، ۴(۱۳)، ۴۰-۶۱.

علی نژاد، مرضیه؛ سیفی، محمد؛ احقر، قدسی؛ بختیاری، ابوالفضل. (۱۳۹۶). تأثیر آموزش علوم تجربی با رویکرد درس پژوهی بر خودکارآمدی ادراک شده معلمان و نگرش دانش آموزان دوره اول متوسطه. **تدریس پژوهی**، ۵(۳)، ۸۷-۱۰۸.

غلام پور، میثم؛ احمدی، غلامعلی؛ امام جمعه، محمدرضا. (۱۴۰۱). الگوی جاری برنامه درسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر تحلیل زمینه ای. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، ۱۴۰۱(۱)، ۲۱۹-۱۸۷.

فرزان پور، آزاده؛ ناطقی، فایزه؛ سیفی، محمد. (۱۳۹۶). واکوی اصول حاکم بر اجرای مطلوب برنامه درسی درس پژوهی. **تدریس پژوهی**، ۵(۱)، ۱۲۷-۱۴۸.

فلاحی، عبدالخالق؛ مرزوقی، رحمت‌الله؛ محمدی، مهدی؛ بختیاری، ابوالفضل؛ ترک زاده، جعفر. (۱۳۹۷). طراحی و اعتباریابی مقیاس ارزیابی بهسازی حرفه‌ای معلمان مبتنی بر درس پژوهی: یک مطالعه ترکیبی. **آموزش پژوهی**، ۴(۱۵)، ۱۲۲-۹۹.

قربانزاده طولارودپایین، پدرام؛ معینی کیا، مهدی؛ عابدی نیا، افشین. (۱۳۹۹). بررسی نقش درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان ابتدایی از نظر معلمان شهرستان تالش. **رویکردی نو در علوم تربیتی**، ۲(۲)، ۶-۱.

قنبری، مهدی. (۱۳۹۷). درس پژوهی در نگاه معلمان تک پایه و چندپایه: یک پژوهش ترکیبی، **مطالعات آموزشی نما آجا**، ۶(۱)، ۴۰-۲۵.

قنبری، مهدی؛ نیکبخت، بهاره؛ نیکخواه، محمد. (۱۳۹۸). کاوشی در تجارب معلمان درس پژوه در درس علوم تجربی: جستاری پدیدارشناسانه. **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۵(۷)، ۴۴-۲۳.

- کرامتی، انسی؛ انصاری پور، راهله. (۱۳۹۹). بررسی و اولویت بندی عوامل موثر بر موفقیت در اجرای درس پژوهی با تاکید بر دیدگاه درس پژوهان برتر (مطالعه موردی: خراسان رضوی). **پویش در آموزش علوم انسانی**، ۶(۲۰)، ۴۵-۶۰.
- کشت ورز کندازی، احسان؛ اناری نژاد، عباس. (۱۳۹۸). بررسی تاثیر آموزش درس پژوهی بر توانمندسازی معلمان. **آموزش پژوهی**، ۵(۲۰)، ۶۱-۸۶.
- کلانتری خاندانی، عزت اله. (۱۳۹۵). نگاهی به توسعه حرفه ای معلمان فکور و تبیین درس پژوهی و فعالیت یادگیری. **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۲(۳)، ۷۳-۹۶.
- کلهر، منوچهر؛ کرمی پور، محمدرضا؛ اسدی، مسعود. (۱۳۹۸). نقش پژوهشگری، خلاقیت، اخلاق حرفه‌ای، توسعه حرفه‌ای و استفاده از فناوری در تدریس موثر معلمان. **اخلاق در علوم و فناوری**، ۱۴(۲)، ۱۱۶-۱۲۴.
- کمالی، ابوالفضل؛ تقی پور ظهیر، علی؛ شعبان نژاد خاص، رضا؛ قورچیان، نادرقلی؛ زمانی مقدم، افسانه. (۱۴۰۱). ارائه الگوی ارتقای درس پژوهی و بهبود آموزش و یادگیری در نظام های آموزشی کشور، **آموزش علوم دریایی**، ۹(۲۸)، ۴۰-۵۲.
- گرزین نژاد، مرتضی. (۱۳۹۶). آشنایی با سوالات مفهومی در شناخت بدفهمی های ریاضی دانش آموزان پایه ششم، الگویی برای درس پژوهی. **پویش در علوم پایه**، ۳(۹)، ۵۱-۶۵.
- محمدی، رزگار؛ حسنی، آرمان. (۱۳۹۸). بررسی تاثیر فرایند درس پژوهی بر توسعه حرفه ای معلمان. **تدریس پژوهی**، ۷(۱)، ۱-۱۹.
- محمدی، مهدی؛ مرزوقی، رحمت الله؛ ترک زاده، جعفر؛ بختیاری، ابوالفضل؛ فلاحی، عبدالخالق. (۱۳۹۵). بافت آفرینی چارچوب بهسازی حرفه‌ای معلمان مبتنی بر درس پژوهی: یک مطالعه موردی کیفی. **تدریس پژوهی**، ۴(۳)، ۹۹-۱۲۸.
- معروفی، یحیی؛ کرمی، زهره. (۱۳۹۴). درس پژوهی، رویکردی نوین در توسعه حرفه ای معلمان. **علوم تربیتی**، ۲۲(۱)، ۳۹-۶۶.
- موراتا، ای. (۱۳۹۵). یادگیری معلم با درس پژوهی. ترجمه شجاع عربان. **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۱(۳)، ۱۱۱-۱۳۰.
- نادری، مهین؛ میرشاه جعفری، سید ابراهیم؛ زمانی، بی بی عشرت؛ نیکخواه، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای طرح «درس پژوهی» از دیدگاه مجریان طرح «مطالعه‌ای ترکیبی». **رویکردهای نوین آموزشی**، ۱۵(۲)، ۱۶۰-۱۳۷.

ناصر شیخ الاسلامی، سیده معصومه؛ اولادیان، معصومه؛ بختیاری، ابوالفضل. (۱۴۰۰). ارائه مدل توانمندسازی معلمان ابتدایی مبتنی بر رویکرد درس پژوهی (مورد مطالعه شهر تهران). **فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز**، ۱۲(۰) (ویژه نامه سال ۱۴۰۰)، ۱۱۹-۱۰۸.

نامداری پژمان، مهدی؛ قنبریان، پروین؛ قنبری، سیروس؛ بصیری، ایرج. (۱۳۹۶). اثربخشی برنامه درس پژوهی بر مهارت های حرفه ای معلمان شاغل در آموزش و پرورش استثنایی استان همدان. **رویکردهای نوین آموزشی**، ۱۲(۱)، ۷۴-۴۶.

Abdella, A. & Reddy, C. (2022). Implementing lesson study in middle schools: Benefits and challenges. *International Journal of Studies in Education and Science (IJSES)*, 3(2), 85-104.

Aykan, A., Dursun, F. (2021). Investigating lesson study model within the scope of professional development in terms of pre-service teachers, *International Online Journal of Educational Sciences*, 13(5), 1388-1408.

Baah-Duodu, S., Borbye, S., Someah-Addae, S., Ennin, F., Osei-Buabeng, V. (2022). Developing Female Pre-Service Teachers' Mathematics Self-Efficacy by Integrating History of Mathematics into Teaching During Lesson Study. *Social Education Research*, 3(1), 91-102.

Bayram, I., Bikmaz, F. (2021). Implications of Lesson Study for Tertiary-Level EFL Teachers' Professional Development: A Case Study from Turkey. *SAGE*, 11(2), 1-15.

Botes, W., Moreeng, B., Mosia, M. (2022). Pre-service teachers' experiences of a lesson study approach as a form of student support. *Issues in Educational Research*, 32(1), 57-70.

Da Ponte, J.P., Quaresma, M., Mata-Pereira, J. (2022). Teachers' learning in lesson study: insights provided by a modified version of the interconnected model of teacher professional growth. *ZDM Mathematics Education* 54, 373-386.

Hilel, A.; Ramírez-García, A. (2022). The Relationship between Professional Environmental Factors and Teacher Professional Development in Israeli Schools. *Educational sciences*, 12, 285-296.

Hiroyuki, O. (2021). High School English Teachers' Reflections Through Lesson Study. 50, 137-144.

Jain, P., Brown, A. (2022). Using an Adapted Lesson Study with Early Childhood Undergraduate Students. *Teaching Education*, 33(2), 154-174.

Laoli, a., Dakhi, O., MagdalenaZagoto, M. (2022). The Application of Lesson Study in Improving the Quality of English Teaching. *Edukatif: Journal ilmu Pendidikan*, 4(2), 2238-2246.

Richit, A., Ponte, J. P., & Tomasi, A. P. (2021). Aspects of Professional Collaboration in a Lesson Study. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 16(2), em0637.

Samad, F., Sumantri, M., & Dhieni, N. (2022). Lesson Study as Professional Development of Early Childhood Educators. *Journal Kependidikan: Jurnal Hasil Penelitian dan Kajian Kepustakaan di Bidang Pendidikan, Pengajaran dan Pembelajaran*, 8(2), 428-436.

Schipper, T., Willemse, T., Goei, S. (2022). Supporting teacher educators' professional learning through lesson study. *Journal of Education for Teaching (International research and pedagogy)*, 48(3), 316-331.

Shimizu, Y., Kang, H. (2022). Discussing students' thinking and perspectives for improving teaching: An analysis of teachers' reflection in post-lesson discussions in lesson study cycles. *ZDM Mathematics Education* 54, 419–431.

Suryati, N., Hayati, N., Hajar, N., Toekingsih, T., Herqutanto, T. (2021). A university-school partnership in Lesson Study Implementation: Effects on Students' Grammatical and Speaking Skills and Stakeholders' Perceptions, *The International English Language Teachers and Lecturers (iNELTAL)*, 7(7), 290-307.

Wolthuis, F., van Veen, K., de Vries, S. & Hubers, M. D. (2020). Between lethal and local adaptation: Lesson study as an organizational routine. *International Journal of Educational Research*, 100, 101534.